INNOV[IB]
RECURSOS I RECERCA EDUCATIVA DE LES ILLES BALEARS

Data de recepció: 20/04/2011
Data d'acceptació: 12/05/2011
ISSN: 2172-587X. Núm. 2, 2011
http://www.innovib.cat

Competències del professorat a Europa (2). Competències reals i competències desitjades. Procés de recerca i resultats

Competencias del profesorado en Europa (2). Competencias reales y competencias deseadas. Proceso de investigación y resultados

The competences of teachers in Europe (2). Real and desired competences. Research process and results

Magdalena Genovart Rosselló, mgenovart@cepmanacor.es
Miquel Martorell Fullana, mmartorell@cepmanacor.es
Cristina Bauçà Ferrer, cbauca@cepmanacor.es
Assessors de formació del CEP de Manacor

Resum

Aquest article vol donar a conèixer el procés seguit i els resultats més rellevants de la investigació entorn de les competències que ha de posseir el/la professor/a a Europa.

Per tal d'obtenir la informació sobre el professorat de la nostra comunitat educativa, es va elaborar una enquesta en la qual es van valorar les percepcions que tenen els professors sobre les competències que haurien de tenir per poder desenvolupar la tasca educativa a l'Europa actual i sobre quines creuen que tenen realment en l'actualitat.

És la segona part d'una trilogia d'articles publicats en aquesta revista i suposa el punt de partida per dissenyar un ampli estudi de recerca en el marc del projecte «Competences of professional educators in Europe» del programa Comenius, que tracta quines són les competències docents que hauria de posseir el/la professor/a a Europa per desenvolupar la seva tasca amb eficàcia.

Paraules clau

Professor europeu, competències del professorat, formació permanent, detecció de necessitats, necessitat formativa.

Resumen

Este artículo quiere dar a conocer el proceso seguido, y los resultados más relevantes de la investigación sobre las competencias que ha de poseer el/la profesor/a en Europa.

Para la obtención de la información del profesorado en nuestra comunidad educativa se elaboró una encuesta en la que se valoraron las percepciones que tienen los profesores sobre las competencias que deberían poseer y sobre cuales creen que poseen realmente en la actualidad para desarrollar la labor educativa en la Europa actual.

Es la segunda parte de una trilogía de artículos publicados en esta revista, y el punto de partida de un amplio estudio de investigación, en el marco proyecto "Competences of professional educators in Europe" del programa Comenius, sobre las competencias docentes que debe poseer el/la profesor/a en Europa en un futuro inmediato para desarrollar su tarea con eficacia.

Palabras clave

Profesor europeo, competencias del profesorado, formación permanente, detección de necesidades, necesidad formativa.

Abstract

This article introduces the process followed in and most relevant results of research on the competences teachers in Europe must possess.

To obtain information on teachers in our professional community, a survey was devised that evaluated teachers' perceptions of the competences they should possess and those they actually possess at present for their work as educators in today's Europe.

This is the second part of a trilogy of articles published in this journal and the starting point of a research study within the Competences of Professional Educators in Europe (COPE) framework project in the Comenius programme on the competences teachers in Europe must possess in the immediate future to carry out their work effectively.

Keywords

European teacher, teacher competences, continuing training, detection of needs, training needs.

1. INTRODUCCIÓ

El programa Comenius té per objecte primordial reforçar la dimensió europea en el camp de l'educació en totes les seves etapes educatives: infantil, primària i secundària, promovent la mobilitat i la cooperació entre centres educatius. Entre els projectes finançats destaquen els projectes multilaterals dirigits cap a l'elaboració, la promoció i la difusió d'unes millors pràctiques en matèria d'educació, així com l'aplicació de nous mètodes i elaboració de materials didàctics, derivats de processos de recerca. També es promou de manera destacada el desenvolupament, promoció i difusió de cursos de formació per al professorat d'àmbit europeu. El projecte en què participa el CEP de Manacor titulat «Competences of professional educators in Europe» es desenvolupa en el marc del programa Comenius amb l'objectiu d'investigar les competències dels docents en l'Europa de la societat del coneixement, seguint les directrius de la cimera de Lisboa 2000. El realitzen, en col·laboració, les entitats següents: el centre de professorat de Manacor, la Universitat de les Illes Balears, la Universitat de Twenthe i el Saxion Hogescholen (Holanda), el CVU Jelling (Dinamarca), la Universitat de Bergen (Noruega), la Universitat de Bucarest (Romania), la Gornoslaska Wyzsza Szkola Pedagogiczna Myslowicach (Polònia) i els centres de professorat CCD Bucuresti (Romania) i TCEI Gdansk (Polònia).

En un espai caracteritzat per la diversitat multicultural i multilingüe, amb sistemes educatius diferenciats,

es va iniciar la investigació amb l'estudi i anàlisi de les competències pròpies (que creu que té el professorat) i les desitjades (que creu que hauria de posseir) en la comunitat educativa de cada país participant en el projecte. Un cop obtinguts, analitzats i contrastats els resultats, es van detectar les principals necessitats formatives en cadascuna de les competències que ha de tenir el professorat europeu.

L'objectiu principal d'aquest article és donar a conèixer el procés d'investigació, de recollida de resultats, síntesi i conclusions seguides per determinar les competències que ha de posseir un professor/a en actiu per a una bona pràctica educativa a Europa. Aquesta està basada en metodologies participatives, a posar a l'alumne/a com a protagonista del procés d'ensenyament i en la funcionalitat i contextualització dels aprenentatges. En aquest procés s'ha tingut en compte la dimensió europea, les aportacions derivades de l'intercanvi i, sobretot, la difusió dels resultats de la investigació a través del lloc web http://www.copeeproject.com.

Per poder obtenir la informació del professorat en la nostra comunitat educativa es va elaborar una enquesta en què es van valorar les percepcions que tenen els professors respecte a les competències que haurien de tenir per desenvolupar la tasca educativa en l'Europa actual (les desitjades), i quines creuen que tenen realment en l'actualitat (les reals sentides). A més, es va aprofitar el procés d'enquesta per obtenir informació actualitzada sobre les competències bàsiques en les tecnologies de la informació i de la comunicació que té el professorat de les Illes Balears.

2. METODOLOGIA UTILITZADA

2.1. DESCRIPCIÓ DEL PROCÉS D'INVITACIÓ PER EMPLENAR EL QÜESTIONARI

Una vegada definit l'objecte d'estudi i després de determinar les necessitats i els recursos per obtenir uns resultats fiables i al més rigorosos possible, es va procedir a seleccionar el grup de població per participar en l'enquesta. Resulta evident la dificultat de trobar una mostra significativa de la població de professorat per enquestar, així com el complex que resulta el procés d'emplenar correctament el qüestionari, i la seva recollida posterior.

Molt abans que tots els membres del projecte aprovassin el qüestionari definitiu (30 de gener de 2009 a Gdansk, Polònia), l'equip de les Illes Balears s'havia dirigit a la Direcció General de Personal Docent (Conselleria d'Educació i Cultura) per tal d'obtenir la seva ajuda en la concreció del procés. Amb el suport de la Direcció General de Personal Docent es va treballar en la selecció de la mostra i es va facilitar la informació necessària als centres respecte al procés de distribució de l'enquesta i recollida d'informació. El problema més gran que va sorgir va ser no disposar d'una base de dades actualitzada amb les adreces electròniques del professorat. Això va obligar que el procediment d'enquesta es dugués a terme a través de la direcció dels centres d'ensenyament, ja que les seves adreces electròniques sí que es trobaven operatives i actualitzades.

2.2. FORMAT DEL QÜESTIONARI

Un cop aprovat el qüestionari, es va dissenyar i planificar de manera estricta tot el procés de presentació i recollida i tractament de dades, ja que uns resultats fiables depenen del rigor amb què s'ha realitzat el procés. Per facilitar la recollida de dades es va decidir passar l'enquesta en format electrònic a través del portal http://www.encuestafacil.com. Es va realitzar de manera anònima, tenint cura de la naturalesa de les preguntes, la forma de presentació, l'ordre en què es van formular, la claredat del format i el mecanisme facilitador per a l'exportació posterior dels resultats.

2.3. CARACTERÍSTIQUES DE LA MOSTRA

Per realitzar l'estudi es va seleccionar una mostra estratificada i aleatòria de 998 professors sobre el total d'una població de 15.306, amb un error mostral del 3%. La distribució dels estrats segons les variables escollides, la unitat insular (Mallorca, Menorca, Pitiüses), el sexe (home, dona) i el tipus de centre (públic, concertat) és el següent:

ISSN 2172-587X

Població					
		Unitat insular			
Sexe	*Tipus centre*	*Mallorca*	*Menorca*	*Pitiüses*	*Total general*
Home	*Concertat*	773	57	41	
	Públic	2.698	390	527	
Dona	*Concertat*	2.462	201	142	
	Públic	5.982	856	1.177	
Total general					***15.306***

Taula 1. Dades bàsiques de la població docent susceptible de participar en l'estudi.

Percentatges					
		Unitat insular			
Sexe	*Tipus centre*	*Mallorca*	*Menorca*	*Pitiüses*	*Total general*
Home	*Concertat*	5,05%	0,37%	0,27%	
	Públic	17,63%	2,55%	3,44%	
Dona	*Concertat*	16,09%	1,31%	0,93%	
	Públic	39,08%	5,59%	7,69%	
Total general					***100%***

Taula 2. Percentatges de població.

Mostra					
		Unitat insular			
Sexe	*Tipus centre*	*Mallorca*	*Menorca*	*Pitiüses*	*Total general*
Home	*Concertat*	50	4	3	
	Públic	176	25	34	
Dona	*Concertat*	161	13	9	
	Públic	390	56	77	
Total general					***998***

Taula 3. Característiques de la mostra productora de dades.

2.4. PROCÉS DE DISTRIBUCIÓ DEL QÜESTIONARI, SEGUIMENT I RECOLLIDA DE LA INFORMACIÓ

Prèviament a l'activació del qüestionari a la pàgina web, el director de cada un dels centres partícips en l'estudi va informar tot el professorat dels motius de la realització de l'enquesta. Els directors dels centres van rebre una circular del director general de Personal Docent per correu electrònic que explicava el procés que es portaria a terme. També s'hi demanava la seva col·laboració per a la creació d'un clima favorable per a la realització de l'enquesta, facilitar l'accés del personal implicat als ordinadors del centre i realitzar el seguiment de recollida del qüestionari.

A més, abans de l'activació general de tot el procés, es va realitzar un petit sondeig experimental del procés per respondre l'enquesta. Aquest sondeig el va dur a terme un petit grup de professorat que participava en activitats del mateix CEP de Manacor. Aquest procediment va permetre millorar alguns aspectes i la interpretació de les preguntes, així com evitar errors en l'aplicació general.

A continuació, tots els directors dels centres implicats van rebre un segon correu electrònic amb el nom del professorat inclòs en la mostra i les instruccions necessàries per emplenar l'enquesta i fer el seguiment de tot el procés. Cadascun dels membres del CEP que participen en el projecte va ser responsable d'un nombre determinat de centres, dels quals obtenia informació sobre la participació del professorat implicat. En el termini de dues setmanes, durant les quals va durar el procés de resposta de l'enquesta en format electrònic, es van resoldre totes aquelles incidències que van aparèixer derivades de la seva aplicació, provocades en la gran majoria per baixes temporals o trasllats del professorat seleccionat prèviament per a l'enquesta. Aquestes variacions del protocol van ser corregides amb la incorporació de nous professors/es que formaven part de la mostra base, sempre respectant l'aleatorietat i les proporcions dels diferents estrats.

El treball realitzat pels membres del projecte, al llarg de les dues setmanes de seguiment, va ser realment intens i fet a consciència, fet que va permetre obtenir un total de 914 respostes (sobre les 998 previstes) en format electrònic.

Tots els procediments d'enviament de correus electrònics van ser realitzats de manera automàtica mitjançant els processos habituals de combinació de

documents/correu i bases de dades. El professorat implicat només podia accedir a la pàgina electrònica de l'enquesta des d'una IP no repetida, tantes vegades com fossin necessàries per assegurar la resposta completa. La codificació i el control dels resultats es van realitzar en format xls, i l'anàlisi estadística de les respostes obtingudes es va fer amb el paquet estadístic SPSS.

3. RESULTATS

3.1. ALGUNES DADES DE PARTICIPACIÓ EN L'ESTUDI

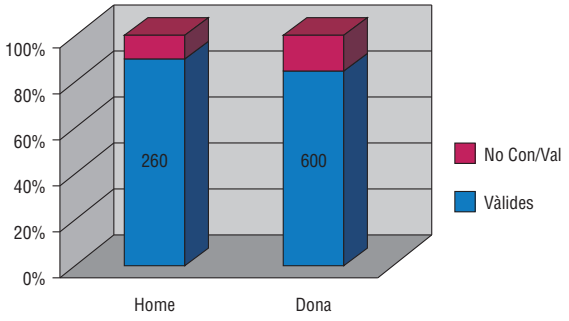

Figura 1. Respostes vàlides per sexe sobre el total de la mostra productora de dades.

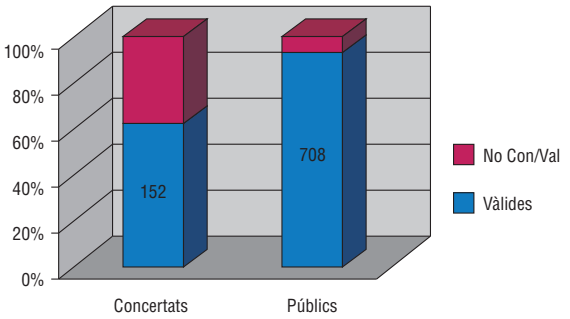

Figura 2. Respostes vàlides per tipus de centre sobre el total de la mostra productora de dades.

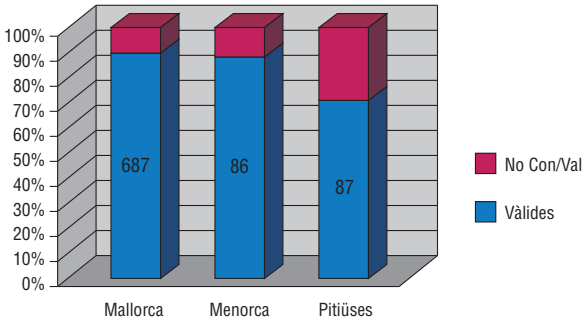

Figura 3. Respostes vàlides per unitat insular sobre el total de la mostra productora de dades.

El percentatge de respostes vàlides sobre el total de la mostra va ser del 86,17%. I el percentatge de respostes vàlides sobre el total de les respostes va ser d'un 94,09%.

3.2. PERCEPCIÓ DE LES COMPETÈNCIES PER PART DEL PROFESSORAT

La següent figura 4 ens permet observar els resultats obtinguts que es consideren més rellevants. S'evidencien diferències significatives en la percepció de les competències reals i desitjades. Necessitats formatives percebudes en la nostra comunitat.

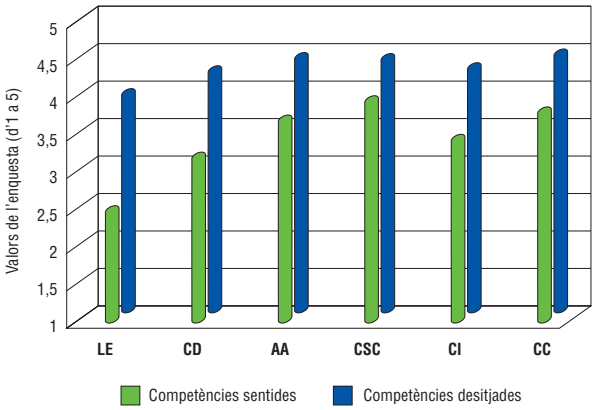

Figura 4. Representació de les competències que creu que té el professorat de les Illes Balears (verd) i les que desitjaria tenir (blau). El valor màxim per a cada competència seria 5, i el valor mínim, 0. LE: llengua estrangera; CD: competència digital; AA: aprendre a aprendre; CSC: competència social i cívica, CI: creativitat i iniciativa, CC: competència cultural.

Els sis ítems de l'enquesta sobre competències reals o pròpies amb els nivells de valoració més baixos han estat:

- Capaç de comunicar-se eficaçment en llengua estrangera amb companys i alumnes
- Capaç d'accedir a informació i repartir-ne en una àmplia gamma i varietat de mitjans de comunicació
- Capaç d'ensenyar matèries no lingüístiques en llengua estrangera
- Capaç d'utilitzar recursos digitals amb una metodologia eficaç a l'aula
- Capaç de participar i contribuir amb pràctica reflexiva en un entorn de parla en llengua estrangera

- Capaç de contribuir al desenvolupament i a la millora dels recursos d'informació

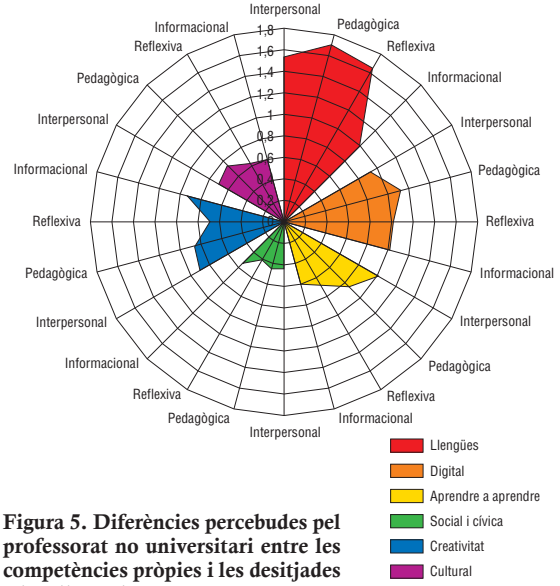

Figura 5. Diferències percebudes pel professorat no universitari entre les competències pròpies i les desitjades a les Illes Balears.

Els resultats de l'estudi ens indiquen que les diferències més grans entre les competències reals i les desitjades es troben principalment en aquelles relacionades amb la comunicació en llengua estrangera, seguides de la competència digital i la competència de creativitat i iniciativa personal. La resta de competències analitzades presenten diferències més petites entre les reals i les desitjades, cosa que facilita la seva inclusió en programes de formació contínua del professorat (figura 5).

El fet que en els resultats de la competència en llengua estrangera s'observi una gran diferència entre la competència pròpia, sentida pels professors, i la competència desitjada, suggereix la necessitat de millorar la competència en els quatre aspectes avaluats: capacitat interpersonal, capacitat pedagògica-didàctica, capacitat per a la reflexió i el desenvolupament i capacitat informativa. I es tracta d'una competència amb un nivell de motivació elevat. Es considera que aquesta necessitat formativa requereix profunds i sòlids plans de formació per al professorat no especialista en llengua estrangera. Aquesta manca de competència lingüística s'evidencia en la dificultat que sent el professorat davant la possibilitat d'ensenyar matèries no lingüístiques en llengua estrangera, ja que pràcticament la meitat del professorat enquestat no es consideraria competent en aquest aspecte, i no arriba al 10% el professorat que considera que té un grau elevat de competència en els quatre aspectes esmentats.

El professorat expressa que està mitjanament format en competència digital però no té metodologies eficaces per usar a l'aula i no té prou formació per a la producció de material didàctic multimèdia. La utilització de recursos electrònics i digitals és força elevada, sobretot en els nivells superiors, de secundària i universitat. Si s'analitza la competència desitjada, es posa de manifest la importància que dóna el professorat a la seva necessitat de millora, amb més del 83% de professors que requereixen una millor capacitació en aquest aspecte.

Les diferències observades en la capacitat d'aprendre a aprendre evidencien un dèficit no significatiu (menor que un punt) entre la competència pròpia i la desitjada. Els professors senten una lleugera necessitat de millorar les capacitats per promoure els processos d'aprenentatge cooperatiu, així com la capacitat de basar la seva pràctica docent en la incorporació de nova informació i metodologies per descobriment.

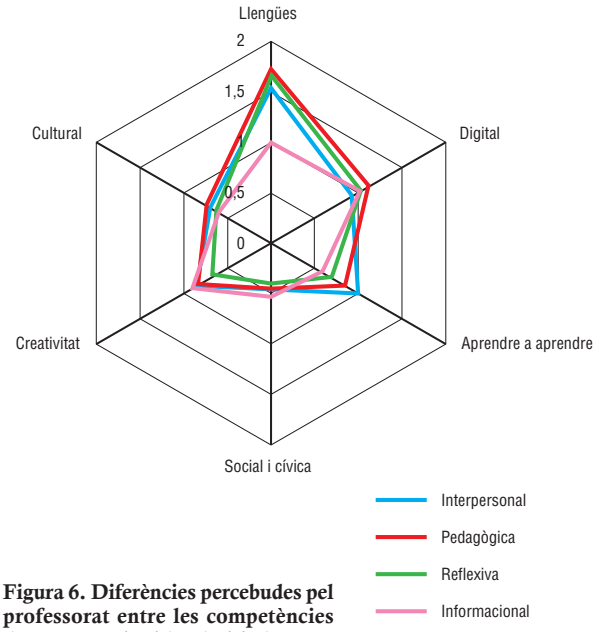

Figura 6. Diferències percebudes pel professorat entre les competències docents pròpies i les desitjades.

És important observar a la figura 6 el perfil semblant de les competències docents i el gran espai que presenta el component pedagògic i didàctic respecte a cadascuna de les competències bàsiques, sobretot en comunicació en llengua estrangera i en la competència digital.

ISSN 2172-587X

3.3. EVOLUCIÓ DE LES PERCEPCIONS ASSOCIADES A L'EDAT

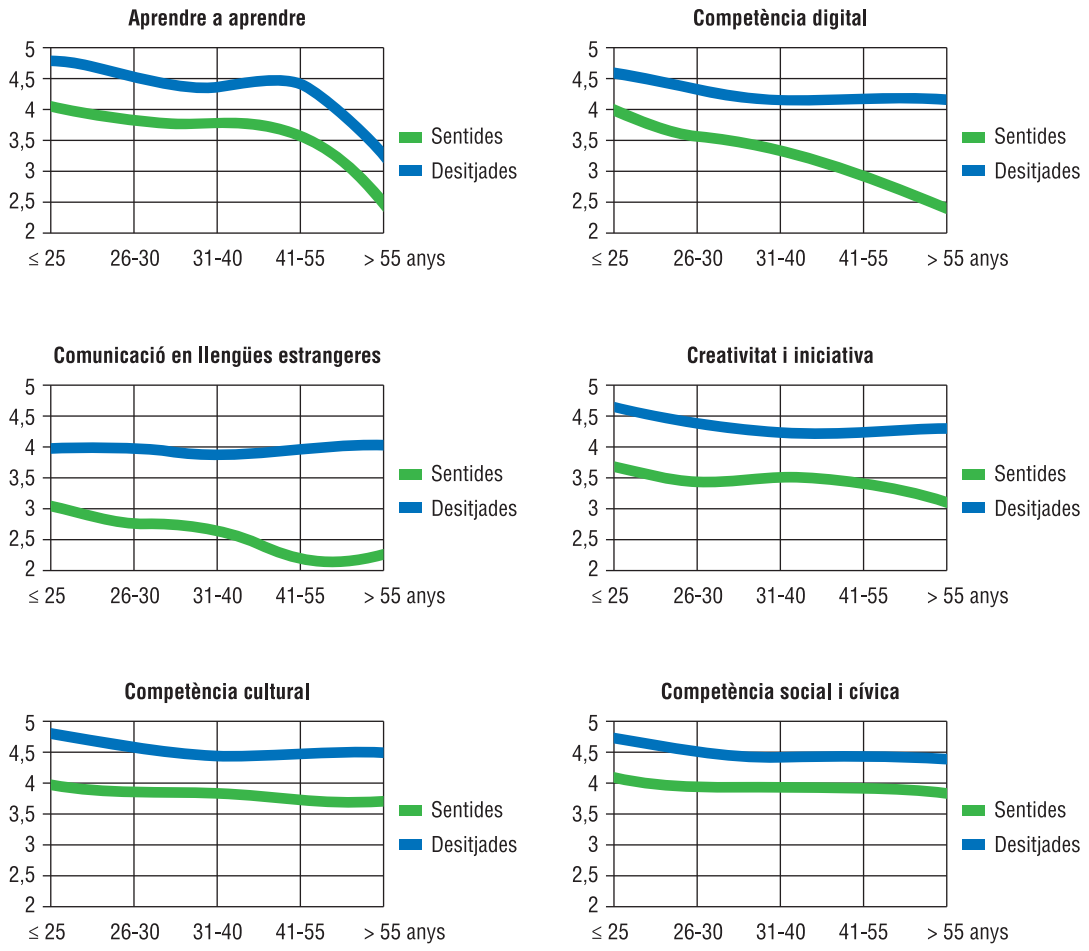

Figura 7. Comportament de les diferents competències en funció de l'edat dels enquestats.

Dels gràfics obtinguts es pot observar que en totes les edats s'expressen necessitats de formació però que l'interès decreix a mesura que augmenta l'edat del professorat.

En competència digital i en comunicació en llengües estrangeres el professorat més jove mostra una alta necessitat de formació però, alhora, expressen que tenen més competència en aquests dos aspectes que els de més edat.

En les tres competències següents, creativitat i iniciativa, competència cultural i competència social i cívica, el professorat d'edats compreses entre els 26 i els 40 anys declara que té menys necessitats de formació que la resta.

4. AGRAÏMENTS

El projecte ha estat finançat en el programa Comenius de projectes multilaterals europeus (141.800-LLP-1-2008-1-ES-COMENIUS-CMP).

5. BIBLIOGRAFIA

Educaction & Culture DG. (2008). Competences of Professional Educators (COPE). Obtingut de: http://www.copeeproject.com

Educaction & Culture DG. (2008). EMETT. European Master in European Teacher Training. Obtingut de: http://eacea.ec.europa.eu/llp/project_reports/documents/erasmus/erasmus_2007_final_reports/era_ecdsp_134348.pdf

European Commission. (2011). Education & Training. Obtingut de: http://ec.europa.eu/education/index_en.htm

European Network on Teacher Education Police (ENTEP). Obtingut de: http://entep.bildung.hessen.de/

European Teacher Education Network (ETEN). Disponible a: http://www.eten-online.org/modules/wfchannel/

Schratz, M. (2005). What is a "European teacher"? A discussion Paper. European Network on Teacher Education Policies (ENTEP). Obtingut de: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/workshop/tesee/dokumenti/european-teacher.pdf

Per citar aquest article:

Genovart Rosselló, M.; Martorell Fullana, M.; & Bauçà Ferrer, C. (2011). Competències del professorat a Europa (2). Competències reals i competències desitjades. Procés de recerca i resultats. *Innov[IB]. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears, 2.* 224-231. Obtingut de: http://www.innovib.cat/numero-2/pdfs/art23.pdf